

•V. Fargnoli•

La Junquera, Paso de La Aduana Española en La Frontera -
Límite de la Carretera de Madrid a Francia

>> Pas de la duana espanyola a la frontera, al límit de la carretera de Madrid a França.

Font: DIPUTACIÓ DE GIRONA. INSPA. FONTS I COL·LECCIÓ EMILI MASSANAS I BURCET (VALENTÍ FARGNOLI).

La frontera invisible

Text > **PERE BOSCH**, historiador

Fa més de cent anys, quan Valentí Fargnoli va arribar a la Jonquera amb la idea de fotografiar el pas de la duana, va decidir plantar la càmera just a l'altre costat de la frontera, en territori francès. El paisatge que va immortalitzar el fotògraf gironí s'ha transformat de forma radical. I es fa difícil establir cap altre lligam amb el passat que no sigui el teló de fons de les Ferreries, on el riu Llobregat malda per fer-se un forat entre els vials que desafien el terreny sinuós; o, en un primer terme, els dos monòlits de planta quadrada que feien les funcions de fites frontereres, un dels quals, a més, va traslladar-se alguns metres més enllà fa uns anys, mentre que l'altre va ser reorientat lleument.

Les dues fites porten inscrita la data 1764 al capdamunt, i els números 574 i 575 a la base. I, al mig de cada una, hi ha un breu recordatori de Carles III, rei «de España y las Indias». Segons explicava Carles Llauder, ja des de mitjans del segle XIX les inscripcions resultaven gairebé il·legibles «por haberlas picado los republica-

nos franceses en el año 1789 en odio a su procedencia monárquica». Les dues fites, doncs, no només simbolitzaven el pas d'un estat a un altre, sinó també el contrast entre l'Espanya absolutista i la França republicana. La data que apareix a la inscripció, 1764, ens trasllada al conveni a través del qual van establir-se els límits entre Espanya i França per la part de l'Empordà i el coll del Portús; un document «arreglado y firmado en Perpiñán el 12 de noviembre de 1764». Els dos estats, doncs, van necessitar més d'un segle per començar a fixar sobre el terreny allò que havien segellat en el paper, a través del Tractat dels Pirineus del 1659. De fet, l'interès per aclarir els límits en aquesta zona resultava perfectament comprensible si tenim en compte que tant el coll de Panissars com el del Portús són els millors passos del Pirineu oriental.

L'escena plàcida, gairebé somnolenta, que va immortalitzar Fargnoli ha estat substituïda per un caos urbanístic i humà. Les quatre edificacions que s'arreglaven de forma ordenada a un i altre costat de

>> Autoria: MANEL LLADÓ

la carretera van desaparèixer fa anys, engolides per les exigències del trànsit rodat. Actualment, l'espai és descurat, amb vianants que intenten sobreviure entre el munt de vehicles alineats, mentre es mantenen, mig arruïnades, les velles instal·lacions duaneres. Les antigues fites resten oblidades; els nombrosos ciutadans que circulen per aquella zona semblen més pendents dels expenedors de la zona blava, que, paradoxalment, adverteixen els usuaris que «els tiquets de la zona blava que s'obtinguin a Espanya no són vàlids a la part francesa», i viceversa. Una ironia del destí. De fet, malgrat la supressió de les duanes l'1 de gener de 1993, la vida dels Límits i de tot el municipi de la Jonquera segueix indistriablement associada a la seva condició de vila fronterera. La placidesa de cent anys enrere ha estat substituïda per les cues diàries de compradors que s'amunteguen als estancs des de primera hora del matí. I, alguns quilòmetres més enllà, l'acumulació d'espai destinat a superfície comercial ens recorda prou bé que els contrastos entre un costat i l'altre de la frontera són més presents del que voldríem. En realitat, la frontera que va retratar Valentí Fagnoli també era una ficció, i, dia rere dia, la línia divisòria dibuixada pels reis i traçada pels enginyers esdevenia una im-

mena escorredora incapaç d'aturar l'aigua de la vida. Molt probablement, mentre el gendarme i el guàrdia miraven embadalits l'objectiu del fotògraf gironí, centenars de contrabandistes i veremadors traspassaven una ratlla fictícia.

I, tanmateix, les dues fites s'han convertit, en els darrers cent anys, en els testimonis involuntaris de milers d'històries i un munt de tragèdies collectives. La més impactant de totes es va produir a partir de la nit del 27 al 28 de gener del 1939, quan les autoritats franceses van permetre la sortida de milers de ciutadans anònims que maldaven per fugir de la barbàrie feixista. Un d'aquests va ser Joan Budó, un estudiós de la història de la Jonquera que aleshores tenia dos anys i que va haver de creuar la frontera amb els seus pares. Primerament, van amuntegar-se en un magatzem de taronges, i, poques setmanes després, es van establir en una casa a pocs metres de la frontera. En un llibre publicat fa alguns anys, *La Jonquera: Retalls històrics*, Budó evoca un munt d'històries vinculades al pas de la frontera, més enllà d'aquestes dues fites, als fugitius, als petits contrabandistes o als emigrants que maleïen els pactes dels estats i intentaven convertir aquell espai en una frontera invisible.